

ПУБЛІКАЦІЇ І МАТЕРІАЛИ

УДК 904.911.3:738.84 (477.84) "638.3"

ЗООМОРФНА ПЛАСТИКА З ГОРОДИЩА РАННЬОЗАЛІЗНОГО ВІКУ ЛИСИЧНИКИ (З ДОСЛІДЖЕНЬ 2009 р.)

Б. І. Завітій

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, e-mail: zawitij@ukr.net

Публікується зооморфна пластика з розкопок на городищі гава-голіградської культури поблизу с. Лисичники Заліщицького р-ну Тернопільської обл.

Ключові слова: гава-голіградська культура, городище, зооморфна пластика, фігурка.

В червні–липні 2009 р. Західноподільською археологічною експедицією Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка проведено археологічні дослідження на території та в околицях городища Гава-Голіградської культури поблизу с. Лисичники Заліщицького р-ну Тернопільської обл. Основна мета пошукових робіт полягала в уточненні часу функціонування та вивченні конструкцій ліній захисту. Під час дослідження оборонної лінії виявлено дві різночасові наземні прибудови до валу. В нижній частині заповнення об'єкта 2 (наземна прибудова до валу I періоду) віднайдено значну кількість предметів зооморфної пластики. Це – невеликі керамічні фігурки, які зображають коней, бичків, свиней, овець. Багато з них розбиті або ж трохи пошкоджені. Нижче наводимо їх опис.

1. Фігурка барана. Глиняна маса оранжевого кольору, добре відмулена. Роги відсутні. Статя передана защипом. Аналогічним чином сформовані вуха, що нагадують різкоподібні виступи. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (відсутні ліва передня і задня) конічні, округлі в перетині. Хвіст ретельно сформований і прилягає до тулуба (рис. 1, 1). Довжина статуетки 3,7 см, висота 3,4 см.

2. Фрагмент (задня частина) фігурки бичка. Глиняна маса сірого кольору, добре відмулена. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги стовпчасті, майже конічні, округлі у перетині. Хвіст (кінчик відбитий) овальний у перетині, і не стикається з тулубом статуетки. Збережена частина має довжину 3,1 см, висоту 2,1 см (див. рис. 1, 2).

3. Фігурка бичка з відбитими рогами та хвостом (див. рис. 1, 3) довжиною 5 см і висотою 3,5 см. Глиняна маса світло-сірого кольору, добре відмулена. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Роги передаються защипом, що нагадують різкоподібні виступи. Аналогічним способом сформована холка тварини. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (відсутні праві

передня і задня) конічні, округлі в перетині. Хвіст (кінчик відбитий) овальний у перетині, і не стикається з тулубом статуетки. На тулубі є заглиблення.

3. Фігурка коня з відбитою головою (див. рис. 1, 4). Глиняна маса світло-сірого забарвлення, гарно відмулена. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (відсутня права передня) практично не сформовані і передаються конічними виступами. Грива на шії передана за щипом. Хвіст (кінчик відбитий), овальний у перетині, не стикається з тулубом статуетки. Довжина збереженої частини статуетки 3,7 см, висота 2 см.

4. Фрагмент (тулуб) фігурки бичка з відбитою головою довжиною 4,3 см і висотою 2,2 см (див. рис. 1, 5). Глиняна маса світло-сірого кольору, добре відмулена. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (відсутні передні) стовпчасті, округлі у перетині. Хвіст прилягає до тулуба, округлий у перетині. Спереду на тулубі є заглиблення

5. Фігурка баранчика (див. рис. 1, 6). Глиняна маса світло-сірого кольору, старанно відмулена. Роги відсутні. Вуха сформовані за щипом, що нагадують різкоподібні виступи. В аналогічний спосіб сформована холка тварини. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги стовпчасті, майже конічні, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) округлої форми, не стикається з тулубом статуетки. Довжина статуетки 3,2 см, висота 2,4 см.

6. Фрагмент (тулуб) фігурки, можливо бичка, довжиною 2,9 см і висотою 1,6 см (див. рис. 1, 7). Глиняна маса жовтого кольору, добре відмулена. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (передня права відсутня) стовпчасті, майже конічні, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) округлий в перетині і щільно прилягає до тулуба тварини.

7. Фігурка коня з відбитою головою (див. рис. 1, 8). Глиняна маса світло-сірого забарвлення, гарно відмулена. Спино злегка увігнута, а задня частина трішки піднята догори. Ноги (задні відсутні) практично не змодельовані, стовпчасті та округлі в перетині. Грива сформована за щипом. Хвіст практично не змодельований. Довжина збереженої частини сягає 3,5 см, висота 1,8 см.

8. Фрагмент (задня частина) фігурки баранчика довжиною 2,3 см та висотою 2,4 см (див. рис. 1, 9). Спино увігнута, а задня частина різко піднята догори. Ноги (права відсутня) стовпчасті, майже конічні, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) округлий в перетині, щільно прилягає до тулуба тварини. На тулубі є сліди ритуальних надрізів.

9. Фрагмент фігурки коня з відбитою головою (рис. 2, 1). Глиняна маса сірого кольору, старанно відмулена. Грива сформована шляхом за щипу. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (ліва задня відсутня) стовпчасті, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) овальний в перетині, щільно прилягає до тулуба тварини. Довжина збереженої частини 3,2 см, висота 1,7 см.

10. Фігурка бичка з відбитою нижньою частиною (див. рис. 2, 2). Глиняна маса світло-сірого забарвлення, добре відмулена. Роги (лівий відсутній) короткі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка тварини передана за допомогою за щипу. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Довжина збереженої частини статуетки 4,4 см, висота 2,1 см.

11. Фігурка баранчика довжиною 4,3 см та висотою 3,2 см (див. рис. 2, 3). Глиняна маса сірого кольору. Вуха сформовані за щипом, що нагадують різко-подібні виступи. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги стовпчасті, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) овальний в перетині, щільно прилягає до тулуба тварини.

12. Фрагмент (тулуб) фігурки коня (див. рис. 2, 4). Глиняна маса сірого кольору з домішками шамоту і дрібнозернистого піску. Грива сформована за щипом. Ноги (задні відсутні) практично незмодельовані, стовпчасті та округлі в перетині. Довжина збереженої частини 5,3 см, висота 3,2 см.

13. Фрагмент (задня частина) фігурки кабана довжиною 2,5 см, висотою 2,4 см (див. рис. 2, 5). Глиняна маса світло-оранжевого кольору, добре відмулена. Хребет сформований за допомогою защипу. Він здіймається над спиною скульптурки. Ноги стовпчасті, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) овальний в перетині і не стикається з тулубом статуетки.

14. Фрагмент (задня частина) фігурки бичка (див. рис. 2, 6). Глиняна маса оранжевого кольору, старанно відмулена. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги стовпчасті, майже конічні округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) конічної форми, овальний в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Довжина збереженої частини 3,2 см, висота 3 см.

15. Фігурка бичка з відбитою головою (див. рис. 2, 7). Глиняна маса світло-сірого, місцями оранжевого кольору, добре відмулена. Стать передана за щипом. Спина злегка увігнута, а задня частина трішки піднята догори. Ноги (передні і права задня відсутні) стовпчасті, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) масивний, овальний в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Довжина збереженої частини скульптурки 5,1 см, висота 2,9 см.

16. Фігурка баранчика довжиною 3,6 см, висотою 2,2 см, (див. рис. 2, 8). Глиняна маса сірого кольору, старанно відмулена. Вуха сформовані за щипом, що нагадують різкоподібні виступи. Аналогічним чином сформована і холка тварини. Ноги (права передня та ліва задня відсутні) стовпчасті, округлі в перетині. Хвіст (кінець відбитий) овальний в перетині, щільно прилягає до тулуба.

17. Фрагмент (передня частина) фігурки коня (див. рис. 2, 9). Глиняна маса світло-жовтого кольору, добре відмулена. Шия тонка, витягнута. Вуха та мордочка сформовані за щипом. Аналогічним чином сформована і грива. Ноги (відбиті) стовпчасті, округлі в перетині. Довжина збереженої частини 1,6 см, висота 2,7 см.

18. Фрагмент (передня частина) фігурки баранчика з відбитими рогами довжиною збереженої частини 2,4 см, висотою 3,6 см (рис. 3, 1). Глиняна маса світло-сірого і сірого кольору, добре відмулена. Морда (кінець відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. Роги скульптурки (кінчики відбиті) короткі, заокруглені назад і масивні. Ноги стовпчасті, округлі в перетині.

19. Фрагмент (передня частина) фігурки баранчика з відбитими рогами (див. рис. 3, 2). Глиняна маса сірого кольору, добре відмулена. Роги скульптурки (кінчики відбиті) короткі, прямі і масивні. Ноги (відбиті) стовпчастої форми, округлі в перетині. Довжина збереженої частини 2,3 см, висота 2,6 см.

20. Фрагмент (передня частина) фігурки бичка з відбитою головою (див. рис. 3, 3). Глиняна маса сірого кольору, старанно відмулена. Холка тваринки сформована за допомогою защипу. Ноги (кінцівки відбиті) конічної форми, овальні в перетині. Довжина збереженої частини 4,3 см, висота 5,8 см.

21. Фігурка бичка з відбитими рогами довжиною 4,6 см, висотою 3,7 см (див. рис. 3, 4). Глиняна маса світло-сірого кольору, старанно відмулена. Роги скульптурки (кінчики відбиті) короткі, прямі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка тварини сформована за допомогою защипу. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний, овальний в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (ліва задня відсутня) конічної форми, округлі в перетині.

22. Фрагмент (передня частина) фігурки ведмедя (див. рис. 3, 5). Глиняна маса світло-оранжевого забарвлення, добре відмулена. Морда (кінчик відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. Вуха сформовані защипом, що нагадують різкоподібні виступи. Аналогічним способом сформована і грива тварини. Ноги (передня права відбита) стовпчастої майже конічної форми, округлі в перетині. Довжина збереженої частини 2,8 см, висота 3,9 см.

23. Фрагмент (передня частина) фігурки корови довжиною 3,1 см, висотою 2,7 см (див. рис. 3, 6). Глиняна маса жовтого кольору, добре відмулена. Шия потовщена, морда (кінчик відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. Вуха сформовані защипом, що нагадують різкоподібні виступи. Ноги відбиті, округлі в перетині.

24. Фрагмент фігурки коня з відбитою головою та задньою частиною (рис. 4, 1). Глиняна маса темно-сірого кольору, добре відмулена. Шия тонка, в перетині овальна. Грива сформована за допомогою защипу. Аналогічним способом передана і стать фігурки. Ноги (задні відбиті) майже зімкнуті, лише їх основа передана низько рельєфними конічними виступами. Довжина збереженої частини 2,3 см, висота 1,4 см.

25. Фрагмент (задня частина) фігурки, можливо великої рогатої худоби, довжиною 2,7 см, висотою 1,6 см (див. рис. 4, 2). Глиняна маса світло-сірого кольору, старанно відмулена. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст конічної форми, округлий в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (відбиті) стовпчастої форми, овальні в перетині.

26. Фрагмент (середня частина) фігурки тварини довжиною 2,3 см, діаметром 1,4 см (див. рис. 4, 3). Глиняна маса світло-оранжевого кольору, добре відмулена. Спина вигнута, округла в перетині.

27. Фрагмент передньої частини фігурки коня з відбитою головою (див. рис. 4, 4). Глиняна маса сірого кольору, добре відмулена. Шия пряма, товста і округла в перетині. Грива сформована за допомогою защипу. Ноги відбиті, округлі в перетині. На шії є сліди можливих ритуальних надрізів. Довжина збереженої частини 2,9 см, висота 2,3 см.

28. Фрагмент (задня частина) фігурки, ймовірно баранчика, довжиною 1,8 см, висотою 2,4 см (див. рис. 4, 5). Глиняна маса оранжевого кольору, добре відмулена. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець

відбитий) конічної форми, округлий в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги конічної форми, округлі в перетині.

29. Фігурка бичка з частково відбитою задньою частиною (див. рис. 4, 6). Глиняна маса сірого та світло-сірого забарвлення, старанно відмулена. Роги (кінчики відбиті) короткі, прямі і тонкі. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка тварини сформована за допомогою защипу. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (ліва задня і передня відбиті) стовпчасті, майже конічні та округлі в перетині. Довжина скульптурки 4,6 см, висота 3,2 см.

30. Фігурка баранчика з частково відбитою головою (див. рис. 4, 7). Глиняна маса жовтуватого кольору, добре відмулена. Роги скульптурки (кінчики відбиті) короткі, прямі і тонкі. Морда (кінець відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка тварини сформована за допомогою защипу. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний, овальний в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (задні та ліва передня відбиті) стовпчасті майже конічні, округлі в перетині. Довжина скульптурки 4,1 см, висота 2,7 см.

31. Фрагмент (передня частина) фігурки баранчика довжиною 3 см і висотою 2,8 см (див. рис. 4, 8). Глиняна маса світло-сірого та світло-оранжевого кольору, добре відмулена. Роги скульптурки короткі, прямі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Ноги відбиті, округлої в перетині форми.

32. Фігурка вівці, виготовлена з добре відмуленої глини світло-оранжевого кольору (рис. 5, 1). Вуха сформовані защипом, що нагадують різкоподібні виступи. Аналогічним способом сформований і хребет скульптурки. Морда (кінець відбитий) опукла. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний, овальний в перетині і прилягає до тулуба статуетки. Ноги відбиті округлої в перетині форми. Довжина фігурки 4,3 см, висота 2,9 см.

33. Фрагмент (задня частина) фігурки бичка довжиною 4,1 см, висотою 5,1 см (див. рис. 5, 2). Глиняна маса сірого забарвлення, добре відмулена. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний, овальний в перетині і прилягає до тулуба статуетки. Ноги масивні конічної форми, округлі в перетині.

34. Фігурка (собаки, лиса) виготовлена з добре відмуленої глини світло-оранжевого кольору (див. рис. 5, 3). Вуха сформовані защипом, що нагадують різкоподібні виступи. Аналогічним способом сформована і холка скульптурки. Морда конічної форми. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) прямий, округлий в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги відбиті, округлої в перетині форми. Довжина фігурки 3,9 см, висота 1,8 см.

35. Фігурка собаки довжиною 3,5 см, висотою 2 см (див. рис. 5, 4), виготовлена з добре відмуленої глиняної маси сірого кольору. Вуха сформовані защипом, що нагадують різкоподібні виступи і нахиленні донизу. Аналогічним способом сформована і холка. Мордочка (кінець відбитий) конічної форми. Спино увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) прямий,

округлий в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (передні і права задня відбиті) передні майже зімкнуті, задні конічної форми, округлі в перетині.

35. Фрагмент (передня частина) фігурки бичка з відбитими рогами (див. рис. 5, 5). Глиняна маса світло-жовтого кольору, старанно відмулена. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Ноги (кінці ніг відбиті) стовпчастої форми, округлі в перетині. Довжина збереженої частини 3 см, висота 3,1 см.

36. Фігурка бичка, виготовлена з добре відмуленої глини сірого, місцями світло-оранжевого кольору, з відбитим правим і частково лівим рогом (див. рис. 5, 6). Роги (кінчики відбиті) короткі, прямі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Спина увігнута, а задня частина трішки піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (кінці відбиті) стовпчастої майже конічної форми, округлі в перетині. Довжина статуетки 6,3 см, висота 3,6 см.

37. Фрагмент (задня частина) фігурки (див. рис. 5, 7) довжиною 2,5 см і висотою 1,6 см, виготовленої з добре відмуленої глини жовтого забарвлення, місцями оранжевого. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) прямий, округлий в перетині і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (кінчики відбиті) стовпчастої форми, округлі в перетині.

38. Фрагмент (передня частина) фігурки коня (рис. 6, 1). Глиняна маса жовтуватого кольору, добре відмулена. Шия масивна і пряма. Вуха сформовані защипом. Аналогічним способом сформована й грива. Морда (кінець відбитий) опуклої форми. Ноги (ліва передня відбита) стовпчастої форми, округлі в перетині. На лівій стороні шиї є сліди двох можливих ритуальних надрізів. Довжина збереженої частини скульптурки 2,5 см, висота 3,8 см.

39. Фрагмент (передня частина) фігурки коня (див. рис. 6, 2), виготовленої з добре відмуленої глини сірого кольору довжиною 2,1 см і висотою 3 см. Шия пряма, майже конічної форми. Вуха сформовані защипом. Аналогічним способом сформована й грива. Морда (кінець відбитий) опуклої форми, округла в перетині. Ноги скульптурки відбиті, округлі в перетині.

40. Фігурка бичка (див. рис. 6, 3). Глиняна маса сірого кольору, старанно відмулена. Роги (лівий відбитий) короткі, прямі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (права передня і задня відбиті) стовпчасті, овальні в перетині. Довжина статуетки 4,6 см, висота 2,5 см.

41. Фігурка бичка з відбитим хвостом, виготовлена з добре відмуленої глиняної маси світло-сірого кольору (див. рис. 6, 4). Роги (правий відбитий) короткі, прямі і масивні. Морда опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Ноги (відбиті) масивні, округлі в перетині. Зверху на шиї є слід можливого ритуального надрізу. Довжина збереженої частини скульптурки 5 см, висота 3,5 см.

42. Фрагмент (передня частина) фігурки бичка з відбитими рогами довжиною 2,5 см і висотою 3,3 см (див. рис. 6, 5). Глиняна маса сірого, місцями світло-сірого кольору, старанно відмулена. Морда (кінець відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Ноги (права відбита) конічної форми, округлі в перетині.

43. Фрагмент (задня частина) фігурки, ймовірно бичка, довжиною 2,7 см, висотою 2,9 см, виготовленої із старанно відмуленої глиняної маси сірого кольору (див. рис. 6, 6). Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (відбиті) масивні, округлі в перетині.

44. Голова фігурки бичка, виготовленої з добре відмуленої глиняної маси сірого кольору (див. рис. 6, 7). Роги (правий відбитий) короткі, вигнуті і масивні. Морда (кінець відбитий) опукла, з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Довжина збереженої частини фігурки 1,7 см, висота 2,2 см.

45. Фігурка бичка з відбитими ногами довжиною 8,9 см і висотою 3,6 см (рис. 7, 1). Глиняна маса чорного кольору, добре відмулена. Роги (кінці відбиті) короткі, прямі і масивні. Морда опукла, майже конічна, з потоншеною ротовою частиною. Холка скульптурки сформована за допомогою защипу. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) масивний округлий в перетині. Ноги (відбиті) масивні, округлі в перетині. Зверху на шії є слід можливого ритуального надрізу.

46. Фрагмент фігурки (передня частина), ймовірно баранчика, виготовленої з добре відмуленої глиняної маси жовтуватого кольору (див. рис. 7, 2). Роги відсутні. Вуха сформовані защипом, що нагадують ріжкоподібні виступи. Морда передана за допомогою двох наліпів. Таким способом передано і верхню та нижню щелепи. Ноги (права відсутня) стовпчастої форми, округлі в перетині. Довжина збереженої частини скульптурки 2,7 см, висота 3,5 см.

47. Фігурка кабана довжиною 5 см, висотою 2 см, виготовлена з добре відмуленої глиняної маси жовтуватого кольору (див. рис. 7, 3). Хребет сформований за допомогою защипу. Він здіймається над спиною скульптурки. Аналогічним способом сформовані і її вуха. Морда (кінець відбитий) опукла, майже конічна, з потоншеною ротовою частиною. Хвіст (кінець відбитий) округлий в перетині і стикається з тулубом статуетки. Ноги (ліва задня відбита) стовпчастої форми, округлі в перетині.

48. Фігурка кабана з відбитою мордою (див. рис. 7, 4). Глиняна маса жовтуватого кольору, добре відмулена. Хребет сформований за допомогою защипу. Він здіймається над спиною скульптурки. Аналогічним способом сформовані і її вуха. Морда відбита, овальна в перетині. Тулуб скульптурки короткий. Хвіст (кінець відбитий) округлий в перетині і стикається з тулубом статуетки. Ноги (ліва задня відбита) стовпчастої майже конічної форми, округлі в перетині. Довжина фігурки 4 см, висота 2,4 см.

49. Фігурка баранчика з відбитими ногами, виготовлена з добре відмуленої глини сірого кольору (див. рис. 7, 5). Вуха (кінці відбиті) зліплені у вигляді

видовжених виступів спрямованих назад. Морда (кінець відбитий) опукла, з потоншеною ротовою частиною. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) округлий в перетині і стикається з тулубом статуетки. Стать передана за допомогою защипу. Ноги округлі в перетині. Довжина скульптурки 4,5 см, висота 2,8 см.

50. Фрагмент (задня частина), ймовірно, фігурки бичка (див. рис. 7, б) довжиною 2,6 см і висотою 3 см. Глиняна маса жовтуватого, місцями сірого кольору, добре відмулена. Спина увігнута, а задня частина піднята догори. Хвіст (кінець відбитий) короткий і масивний, в перетині овальної форми і не стикається з тулубом статуетки. Ноги (права відбита) скульптурки стовпчастої, майже конічної форми, округлі в перетині.

51. Фігурка півня з відбитою нижньою частиною виготовлена з добре відмуленої глиняної маси оранжевого, місцями сірого кольору (рис. 8, 1). Морда (кінець відбитий) опукла з потоншеною ротовою частиною. На голові є конічний виступ. Хвіст сформований за допомогою защипу. З лівої сторони на шиї є слід можливого ритуального надрізу. Довжина скульптурки 4,7 см, висота 4,5 см.

52. Фігурка оленя виготовлена з добре відмуленої глиняної маси жовтуватого кольору (див. рис. 8, 2). Морда (кінець відбитий) витягнута, округла в перетині. Вуха (кінці відбиті) зліплені у вигляді прямих видовжених виступів. Нижня частина скульптурки кругла, сформована у вигляді підставки. Висота фігурки 3,4 см, ширина 2 см.

Отримана колекція зооморфної пластики збагачує джерельну базу для вивчення світогляду та релігійних уявлень тогочасного населення. Адже більшість дослідників вбачає у цих виробках культове призначення [1–5], пов'язуючи їх із землеробським культом родючості. Цілком можливо, що основою релігійних уявлень тодішнього населення було поклоніння силам родючості, а зооморфна пластика могла бути їх атрибутом. Подальші дослідження дадуть відповідь на ці запитання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Малєєв Ю. М.* Розкопки жертовника на городищі Лисичники // АДУ 1991 р. – Луцьк, 1993. – С. 63–64.
2. *Малєєв Ю.* Зооморфна пластика племен голіградської групи у Подністер'ї // МДАПВ. – 2007. – Вип. 11. – С. 65–76.
3. *Свєшніков І. К.* Пам'ятки голіградського типу на Західному Поділлі // МДАПВ. – 1964. – Вип. 5. – С. 40–56.
4. *Свєшніков І.* До питання про характер вірувань племен голіградської групи // Волино-Подільські студії. – Львів, 1998. – С. 11–17.
5. *Шрамко Б. А.* Комплекс глиняних скульптур Більського городища // Більське городище в контексті вивчення пам'яток раннього залізного віку Європи. – Полтава, 1996. – С. 67–87.

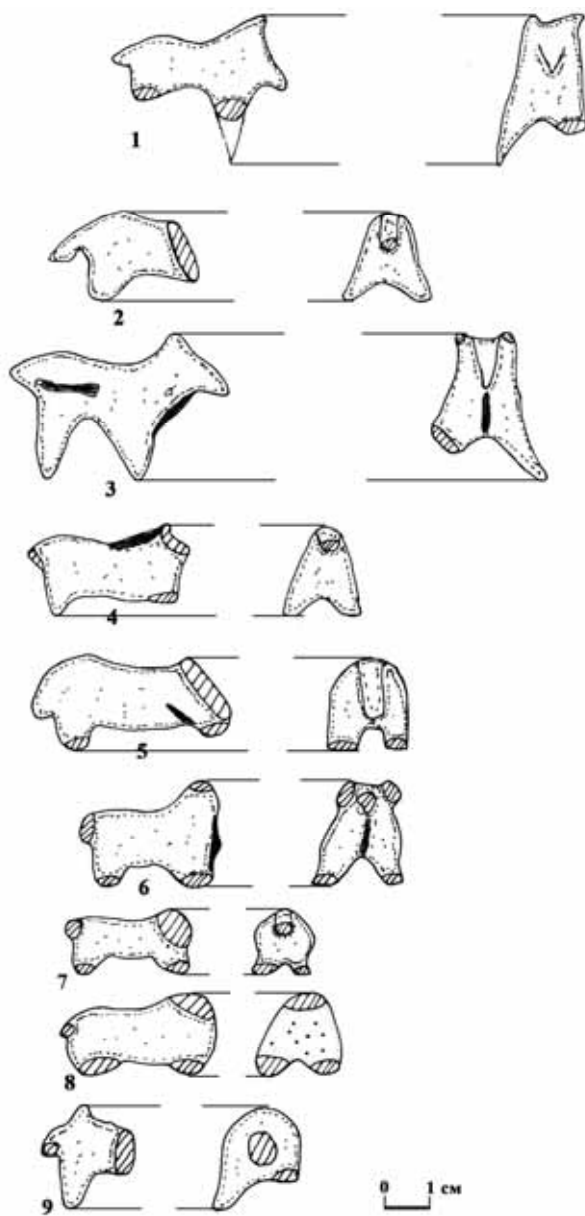

Рис 1. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

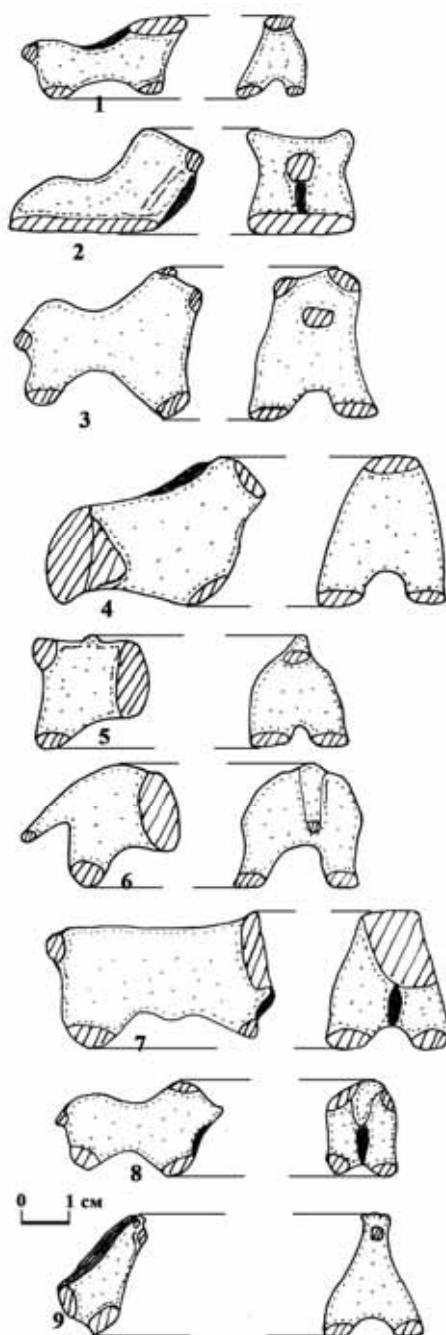

Рис 2. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

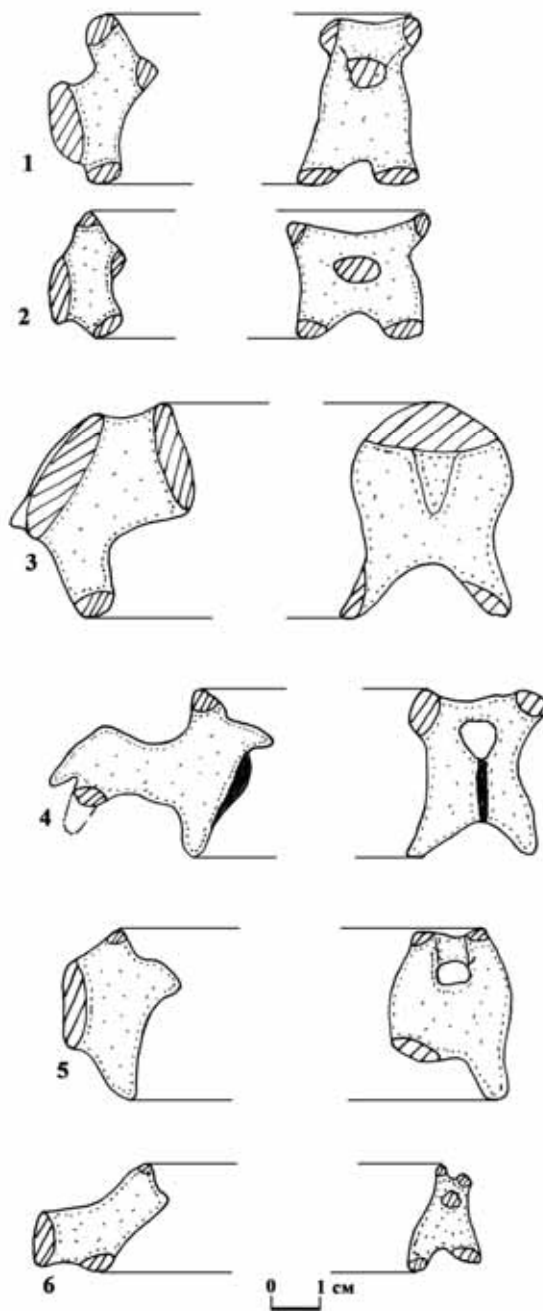

Рис 3. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

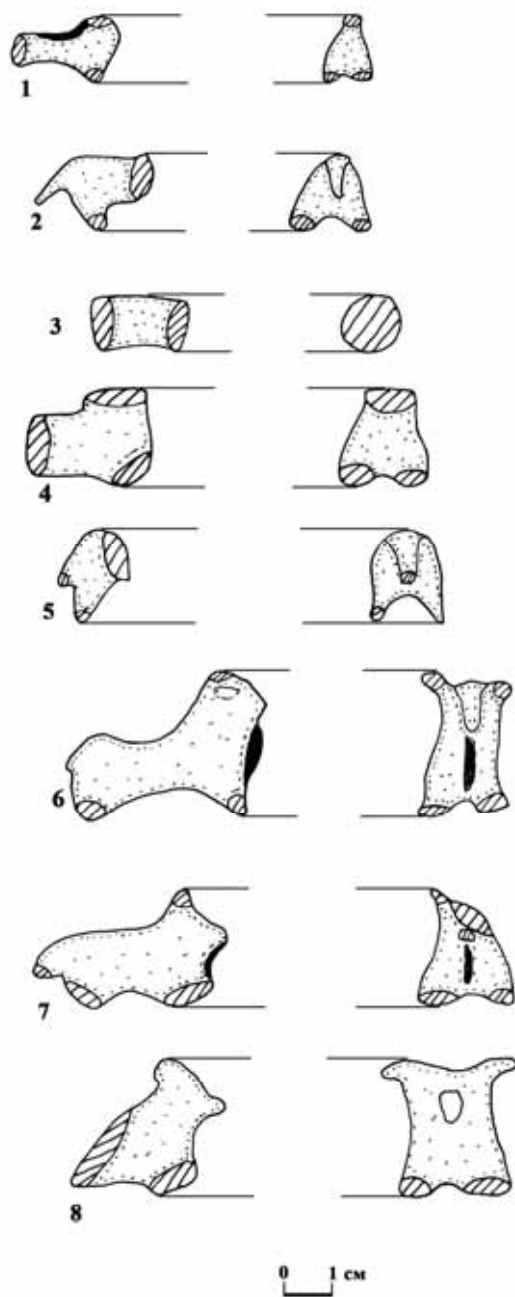

Рис 4. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

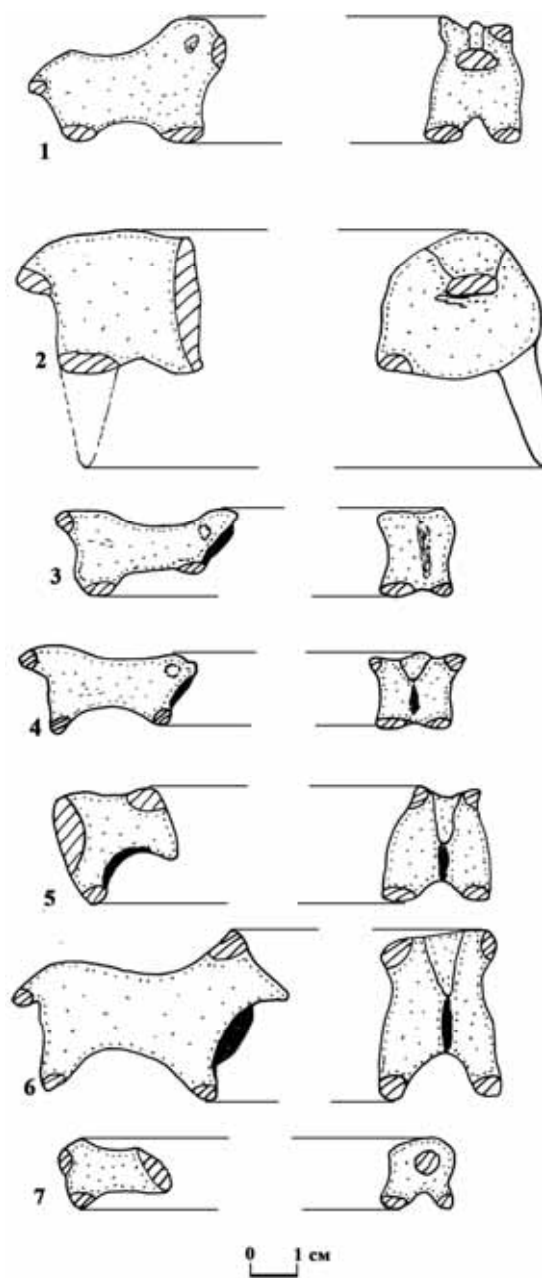

Рис 5. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

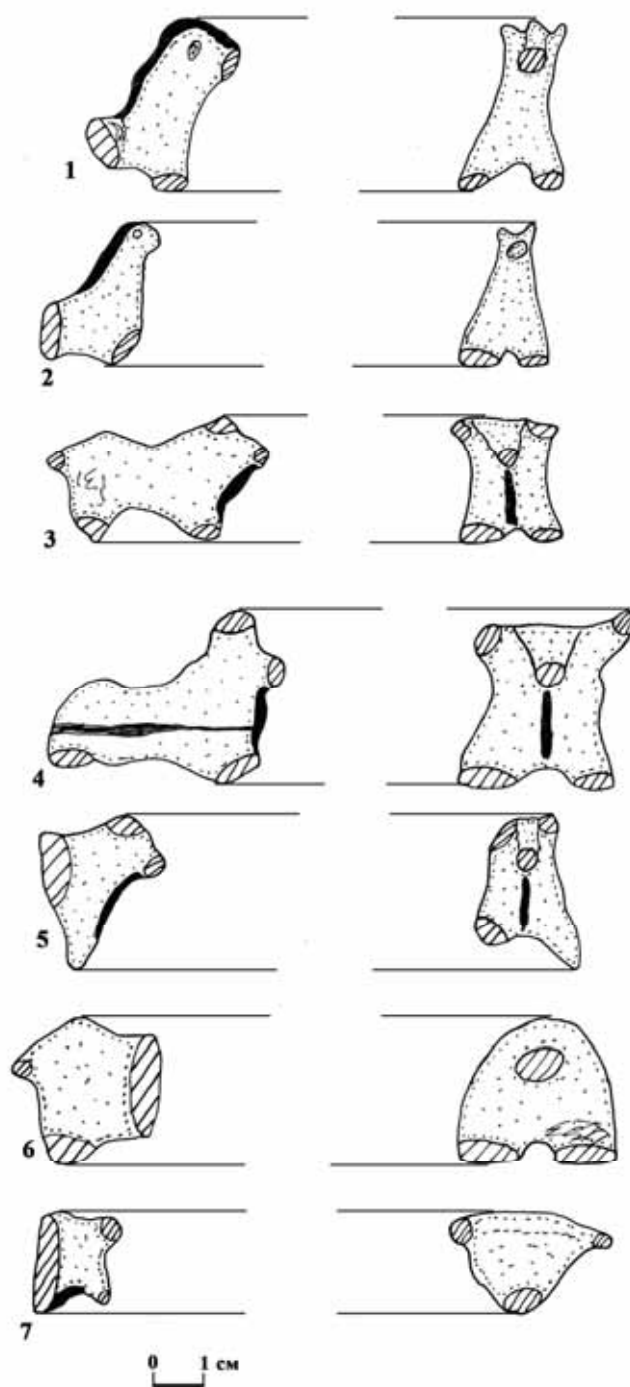

Рис 6. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

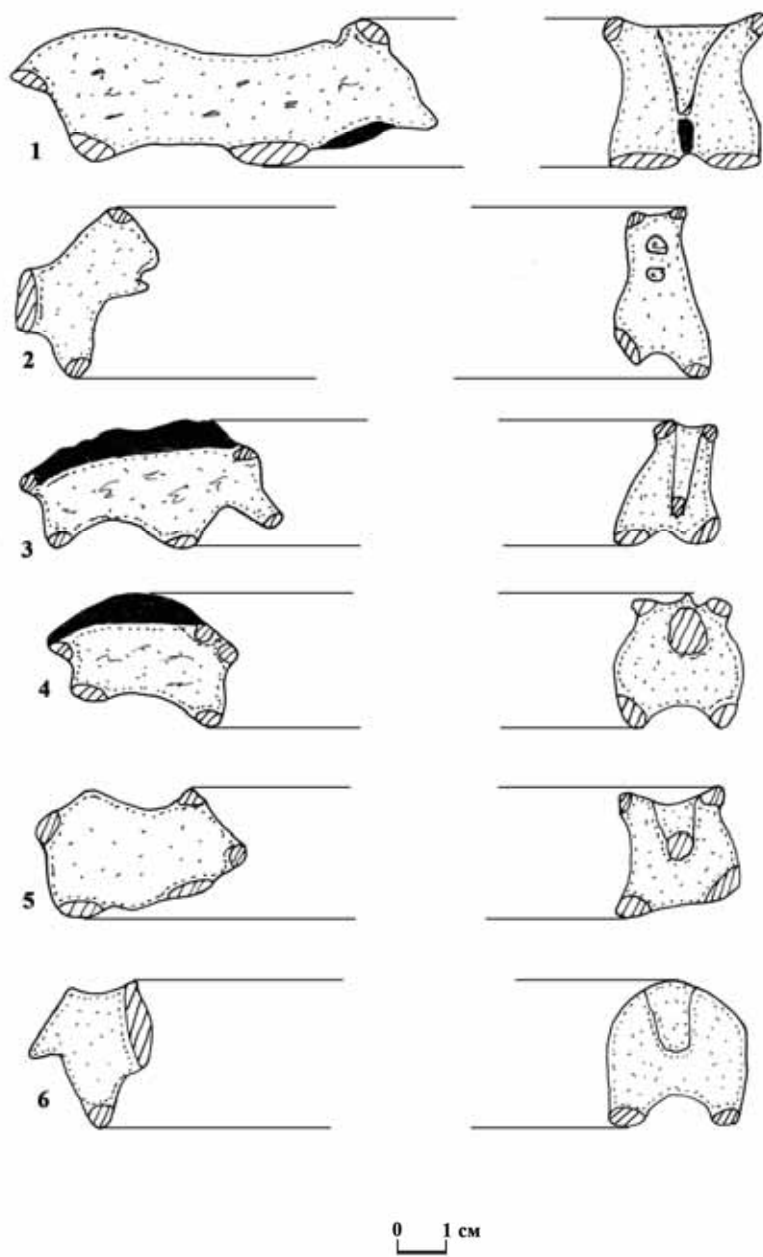

Рис 7. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

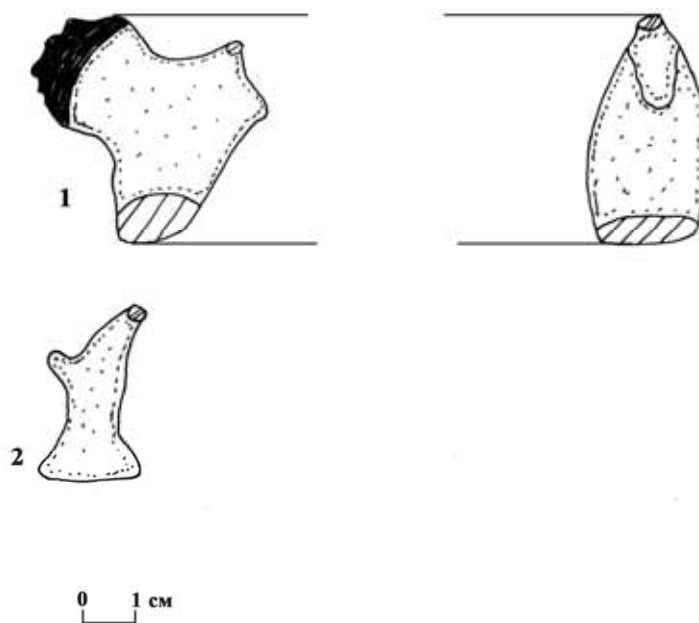

Рис 8. Зооморфна пластика з наземної прибудови до валу I періоду.

**ЗООМОРФНАЯ ПЛАСТИКА
ИЗ ГОРОДИЩА РАННЕЖЕЛЕЗНОГО ВЕКА ЛИСИЧНИКИ
(ИЗ ИССЛЕДОВАНИЙ 2009 г.)**

Б. И. Завитий

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, e-mail: zawitij@ukr.net*

Публикується зооморфна пластика із раскопок на городище Гава-Голіградської культури
возле с. Лисичники Залещицького р-на Тернопільської обл.

Ключевые слова: Гава-Голіградська культура, городище, зооморфна пластика, фігурка.

**ZOOMORPHIC PLASTICS ON
THE EARLY IRON AGE HILLFORT LYSYCHNYKY
(BY DISCOVERIES OF 2009)**

B. Zavitiy

*Ivan Franko Lviv National University
Universytetska St. 1, Lviv, 79000, e-mail: zawitij@ukr.net*

The article describes zoomorphic plastics artifacts from excavations of Gava-Goligrady type
hillfort near village Lysychnyky (Zalishchyky district, Ternopil region).

Key words: Gava-Goligrady culture, hillfort, zoomorphic plastics, figurine.

*Стаття надійшла до редколегії 17. 02. 2011
Прийнята до друку 28. 04. 2011*